

ΕΚΛΟΓΕΣ '93 Τα πρόσωπα

Βάσω Παπανδρέου

Κώστας Σημίτης

Του Ι.Κ. ΠΡΕΤΕΝΤΕΡΗ

Η «ΣΙΔΗΡΑ ΚΥΡΙΑ»

ΚΑΙ ΟΜΩΣ ΓΕΛΑΕΙ

ΣΥΜΦΩΝΑ με μια γνωστή τυπολογία, οι άνθρωποι στη ζωή χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: σε αυτούς που έχουν την έφεση για τη βελτίωση προς το καλύτερο και σε αυτούς που δεν την έχουν... Η διευκρίνιση είναι απαραίτητη πριν μιλήσουμε για τη **Βάσω Παπανδρέου**. Για ποιον λόγο; Αν πάρουμε τη δημόσια ζωή του τόπου όπως διαμορφώθηκε μετά την έλευση του ΠαΣοΚ στην εξουσία το 1981, θα παρατηρήσουμε ότι μια σειρά νέων ανθρώπων βρέθηκαν επί σκηνής. Κυβέρνησαν, διοίκησαν, αντιπολιτεύθηκαν, αγωνίστηκαν... Και κυρίως έμαθαν, ωρίμασαν και άλλαξαν...

Για να είμαστε ακριβείς, ούτε έμαθαν όλοι ούτε άλλαξαν όλοι... Είναι η έφεση που λέγαμε... Έμαθαν και άλλαξαν οι καλύτεροι. Και πρώτη μεταξύ αυτών η κυρία **Βάσω Παπανδρέου**. Το αυστηρό, άκαμπτο, εσωστρεφές, ίσως δογματικό κομματικό στέλεχος του 1981 έχει παραχωρήσει τη θέση του σε μια εξίσου δυναμική αλλά διαφορετικού διαμετρήματος γυναίκα. Το παραδέχεται: «Τότε ήμουν ένα κομματικό μέλος, τώρα βγήκα στην κοινωνία...», λέει σχεδόν συγκρατημένα, ντροπαλά.

Στον κόσμο, στον κόσμο του ΠαΣοΚ, λειτούργησε ένα αίσθημα αδικίας, ικανό να υπερκαλύψει την έλλειψη προετοιμασίας και να δημιουργήσει την έκπληξη των εκλογών.

Μπορεί η **Βάσω** να άλλαξε, μπορεί οι άλλοι να άλλαξαν, αλλά είκοσι χρόνια κοινής πολιτικής πορείας διαμορφώνουν δεσμούς και αλληλεγγύη. «Νομίζω ότι αυτή η συνοχή είναι ένας παράγων σταθερότητας στο ΠαΣοΚ. Και αυτό θα γίνει περισσότερο σαφές στο μέλλον», υποστηρίζει. «Άλλωστε, ακόμη και μετά την εκλογική νίκη έρχονται δύσκολοι καιροί. Είναι σαφές ότι το ΠαΣοΚ δεν μπορεί να ακολουθήσει την πολιτική του 1981-1989. Για πολλούς λόγους... Υπάρχει η εσωτερική αγορά, υπάρχει η πορεία προς την Οικονομική και Νομισματική Ένωση... Και αυτά πια ως παράμετροι της πραγματικότητας, ως πλαίσιο, είναι αποδεκτά από όλους...».

Για τέσσερα χρόνια «η σιδηρά κυρία» του ΠαΣοΚ βρέθηκε στις Βρυξέλλες. Κέρδισε εμπειρίες, εντυπώσεις, χειροκροτήματα, μερικές επιθέσεις (είναι η μητέρα του όρου «συντροφικά μαχαρώματα...»), μερικά επιτιμια διδακτορικά διπλώματα και

έναν τίτλο Ιππότη της Λεγεώνας της Τιμής. Τα διπλώματα και τον τίτλο μπορεί κανείς να τα απολαύσει στον τοίχο του γραφείου της...

«Ασφαλώς με διαμόρφωσε πολύ η θητεία μου στις Βρυξέλλες. Πέραν των άλλων, είχα την τύχη, το τεράστιο προνόμιο, να ζήσω σε μια Ευρώπη αλλαγών, γεγονότων, εξελίξεων... Να βρεθώ εκεί τη στιγμή που η ευρωπαϊκή ενοποίηση έτρεχε...». Και προσθέτει σε ό,τι αφορά τα δικιά μας πράγματα: «Άλλωστε, κατά τα ψέματα, όταν παρακολουθείς τα πράγματα από μια απόσταση τα βλέπεις πιο αντικειμενικά, πιο ψύχραμα...».

ΥΠΕΡΜΑΧΟΣ της ρεαλιστικής πολιτικής, είναι ρεαλίστρια πρώτα με τον ίδιο της τον εαυτό. Θα μπει μετά τις εκλογές στην κυβέρνηση; Δεν ξέρω αν αυτό που διακρίνεται στο βλέμμα της είναι μια μικρή ειρωνεία. «Αυτές οι επιλογές ανήκουν στον πρόεδρο, είναι πρόνομο του προέδρου... Χρειάζεται ένα ολιγομελές, δυναμικό κυβερνητικό σχήμα με γνώση και επίγνωση των προβλημάτων. Στελέχη στο ΠαΣοΚ υπάρχουν και καλά και καταξιωμένα...».

Είναι κοινό μυστικό ότι η κυρία **Βάσω Παπανδρέου** δεν έχει πολλές συμπάθειες στην Εκκλησία. Αυτή την αντιπαλότητα πάντως δεν φαίνεται να την αντιμετωπίζει και με υπέρμετρο ενδιαφέρον. Μάλλον ως δεδομένο, ως αναπόφευκτο, από αυτά τα πράγματα με τα οποία είμαστε υποχρεωμένοι να ζούμε και στα οποία δεν χρειάζεται να δίδουμε και μεγάλη σημασία. Εκτός όταν μας αλλάζουν τα σχέδια την τελευταία στιγμή...

Πράγμα περίεργο: από το γραφείο της λείπουν τα προσωπικά αντικείμενα, οι προσωπικές φωτογραφίες. Λες και υπάρχει ένας απόλυτος διαχωρισμός ανάμεσα στον κυρία **Βάσω Παπανδρέου** της Β' Αθηνών και τη **Βάσω** της προσωπικής ζωής. Η απάντηση είναι λίγο τυποποιημένη, επιφυλακτική: «Τα περιθώρια προσωπικής ζωής είναι περιορισμένα και ασφαλώς ο δημόσιος ρόλος σου τα επηρεάζει. Εκ των πραγμάτων υπάρχουν περιορισμοί...».

ΜΙΑ «σιδηρά κυρία» που συνυπάρχει με μια γυναίκα μόνη. Όσο και αν είναι δύσκολο να μιλήσει κανείς για μοναξιά σε έναν χώρο που σφυρίζει από κόσμο και προεκλογική δουλειά, για μια πολιτικό με ένα ασφυκτικά οργανωμένο πρόγραμμα... Μόνο το ίδιο πρωί είχε βρεθεί από την Καλλιθέα στα ΕΛΤΑ περνώντας από το νοσοκομείο «Σωτηρία» πριν μιλήσει στις μεσημεριανές ειδήσεις στον «Σκάι» και πριν πάει στο Μεγα για μια απογευματινή εκπομπή.

Αυτή η προεκλογική ατμόσφαιρα δείχνει να την τονώνει. Είναι η πρώτη φορά που βρίσκεται στο κυνήγι του σταυρού και δεν κρύβει έναν ενθουσιασμό και μια χαρά για το πρωτόγνωρο που μπορεί να θυμίζει και παιδί. «Μου λένε ότι πάω καλά, αλλά πού να ξέρω κι εγώ», λέει γελώντας. «Μάλλον τα ίδια σε όλους λένε...».

ΜΙΛΑΕΙ ήρεμα, με σαφείς εκφράσεις, χωρίς κορόνες... Την ίδια όμως στιγμή στην άκρη του στόματός του παίζει ένα μικρό χαμόγελο. Καμά φορά η έκφραση των ματιών του γίνεται περιπαικτική. Υπάρχει ένα αδιόρατο χιούμορ και περιμένει ίσως να δει αν ο συνομιλητής του θα το αντιληφθεί.

Γελάει, λοιπόν, ο κ. **Κ. Σημίτης**; Και όμως γελάει! Αυτή η ελαφρώς προτεσταντική, καθαρή μορφή της ελληνικής πολιτικής σπάει πολύ συχνότερα τον κλοιό της σοβαρότητας απ' ό,τι θα μπορούσε κανείς να φανταστεί. Το καλοκαίρι στις διακοπές στη Σίφνο. Αλλά και όλους τους υπόλοιπους μήνες όταν βρίσκεται εκτός πολιτικής - με τη στενή έννοια του όρου. Ίσως τον φανταζόμαστε να κάνει παρέα μόνο με αυστηρούς καθηγητές Πανεπιστημίου ή με βαρετούς εμπειρογνώμονες του ΟΟΣΑ ή με μονολογούντα στελέχη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής... Κάθε άλλο! Ο **Κ. Σημίτης** αγαπάει το θέατρο, τη μουσική, κάνει παρέα με τον **Μιχάλη Κακογιάννη**, αλλά και με τον **Γιώργο Βέλτσο**. «Μ' αρέσει πολύ ο τύπος του Γιώργου...», διευκρινίζει μ' αυτό το αδιόρατο χαμόγελο.

Υπ' αυτή την έννοια ο κ. **Κ. Σημίτης** δεν είναι ακριβώς αυτό που όλοι φαντάζονται. Πού βρίσκεται η εξήγησή; Και πώς εξηγείται ότι ένας από τους πιο αποδεκτούς, σεβαστούς και δημοφιλείς Έλληνες πολιτικούς εκπέμπει αυτή την αυστηρή εικόνα; Ίσως γιατί η μεγάλη πλειονότητα των Ελλήνων τον έμαθε για πρώτη φορά ως προάγγελο κακών. Ένα βράδι, το 1985, βγήκε στις τηλεοράσεις μας και με ένα χαρτονόμισμα στο χέρι εξήγησε ότι (τελικά) «οι ακόμη καλύτερες μέρες» θα είναι χειρότερες και ότι προτίθεται να εφαρμόσει ένα σταθεροποιητικό πρόγραμμα που ελάχιστα θύμιζε την ως τότε πολιτική του ΠαΣοΚ.

Ο **Ανδρέας Παπανδρέου** αναζητούσε έναν νέο υπουργό Εθνικής Οικονομίας. Ο υπουργός Γεωργιάς (τον οποίο οι περισσότεροι θεωρούσαν ως τον πιο επιτυχημένο υπουργό της πρώτης τετραετίας) ήταν μα σχεδόν αντονόητη επιλογή. Του πρότεινε να πάρει μαζί και το υπουργείο Οικονομικών. Αρνήθηκε... Από σεμνότητα; «Ήταν λάθος μου...», παραδέχεται τώρα. Η παρουσία του κ. **Δ. Τσοβόλα** στο υπουργείο της Καραγεώργη Σερβίας δεν επέτρεψε να ελεγχθεί το δημόσιο έλλειμμα. Διότι, κατά τα άλλα, το σταθεροποιητικό πρόγραμμα **Σημίτη** ήταν το πιο επιτυχημένο πρόγραμμα σταθεροποίησης που γνώρισε η ελληνική οικονομία την τελευταία εικοσαετία.

ΑΝ ΔΕΝ είχε διακοπεί... Ένα από τα πιο αγαπημένα θέματα συζήτησης των πάσης φύσεως οικονομολόγων και οικονομολογούντων είναι ακόμη το πού θα βρισκόταν σήμερα η Ελλάδα αν η πολιτική δεν έπαυε το πάνω χέρι δυο χρόνια αργότερα. Τον Νοέμβριο 1987, ο **Μένιος Κουτσόγιωργας** έπειθε τον **Ανδρέα Παπανδρέου** να πάει σε πρόωρες εκλογές μέσα

στο 1988. Τελικά, η κατάσταση της υγείας του δεν το επέτρεψε... Αλλά το κακό είχε γίνει, η σταθεροποίηση εγκαταλείφθηκε, ο **Κ. Σημίτης**, τον Νοέμβριο 1987, έφυγε από το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας αρνούμενος να προσυπογράψει την ακύρωση μιας διετούς προσπάθειας.

Να, λοιπόν, που η πολυσυζητημένη «ατολμία» του **Κ. Σημίτη** δεν στοιχειοθετείται από τα πράγματα. Έχει παραιτηθεί δύο φορές από το Εκτελεστικό Γραφείο, έχει παραιτηθεί από υπουργός, αρνήθηκε να αναλάβει την αντιπροεδρία της κυβέρνησής, το 1988. Δεν φαίνεται να τον τρομάζει η σύγκρουση. Στο ΠαΣοΚ μλούσε για «Ενωμένη Ευρώπη» όταν η μόδα ζητούσε «ΕΟΚ και ΝΑΤΟ το ίδιο συνδικάτο». Επί χούντας έμεινε «σφραγισμένος» σ' ένα ισόγειο στη Ρηγίλλης, προτού διαφύγει στο εξωτερικό με πλαστό διαβατήριο ως «**Μάρκο Βεντούρα**».

ΠΟΙΟΣ διανοείται τον **Κ. Σημίτη** να βάζει βόμβες; Αν τον ρωτήσετε, θα προσπεράσει το γεγονός και θα σας διηγηθεί (με αυτό το μικρό χαμόγελο) τη φορά που ξεκίνησε να βάλει βόμβα έξω από το θέατρο «**Ορφο**» αφού ενεργοποίησε το ρολόι του πυροδοτικού μηχανισμού. «Χρησιμοποίησα τότε μηχανισμούς διάρκειας 30 λεπτών. Έφτασα λοιπόν με τα πόδια στο «**Ορφο**» αλλά είχε πολύ κόσμο και δεν μπορούσα να αφήσω τη βόμβα, φοβόμουν μη σκοτωθεί κανείς... Κι έκανα βόλτες για να διαλυθεί ο κόσμος αλλά το ρολόι της βόμβας έτρεχε και έλεγα «τώρα θα σκάσει στα χέρια μου»...».

Με μια περιεργή μονομανία, η εξέλιξη των πραγμάτων επιβεβαιώνει τις (αρχικά αιρετικές...) απόψεις του. Με ευχαρίστηση παρατηρεί πως πλέον στο ΠαΣοΚ έπαψε να επικρατεί η αίσθηση ότι η εξουσία «είναι μια περίοδος ευδαιμονίας χωρίς τέλος». «Υπάρχει πλέον η γενική αποδοχή της οικονομικής διάστασης των πραγμάτων. Αυτή η βουλησιαρχία, η μονοκρατορία της πολιτικής βούλησης, η αίσθηση ότι δεν υπάρχουν οικονομικοί καταναγκα-

σμοί και νομοτέλειες και ότι η πολιτική μπορεί να αποφασίσει για τα πάντα νομίζω ότι κατέπεσε, ότι ανήκει οριστικά στο παρελθόν».

Αν αυτό αποτελεί μια ουσιαστική συνεισφορά στο αυριανό ΠαΣοΚ, ο **Κ. Σημίτης** δεν καλλιεργεί και υπέρμετρες ψευδαισθήσεις. «Ένας θεσμός, όπως είναι το κόμμα», εξηγεί, «παράγει και προσφέρει αυτό που του εισφέρει. Χρειάζεται ιδέες, απόψεις, προγράμματα, επεξεργασίες για να παράγει πλούσια πολιτική... Όταν ο λόγος είναι τυποποιημένος, τότε η παραγωγή είναι τυποποιημένη, στεγνή...».

Ο καθηγητής **Σημίτης** υπογραμμίζει με έμφαση τον «παιδευτικό ρόλο της πολιτικής». «Είναι τραγικό σφάλμα», υποστηρίζει, «να ταυτίζει κανείς την πολιτική με την τακτική. Είναι μια συντηρητική άποψη της πολιτικής, ενούτατα διαδεδομένη δυστυχώς και στην Αριστερά. Η πολιτική σε μια προοδευτική αντίληψη είναι προσπάθειες για μια διαφορετική λειτουργία μέσα στην κοινωνία».

Αυτή η αναζήτηση του «παιδευτικού ρόλου» εξηγεί ίσως την ταυτόχρονη ικανότητα που διαθέτει και να εμμένει στην ιδεολογική διάσταση των πραγμάτων και να αποφεύγει τον δογματισμό. Τι είναι τελικά το πρόγραμμα ενός κόμματος, αναρωτιέται. Πολύ απλό: «Είναι συλλογική ικανότητα ενός κομματικού οργανισμού, τη δεδομένη στιγμή, να βρίσκει εύκολα και συλλογικά τις επιλογές που θα κάνει». Έτσι, το τυποποιημένο ερώτημα περί προγράμματος μετατίθεται... Δεν είναι τόσο τα κείμενα όσο οι νοοτροπίες, οι αντιλήψεις, οι αξίες, οι αποδοχές... Αυτή η ιστορική ηγετική ομάδα του ΠαΣοΚ στην οποία εντάσσεται ο **Κ. Σημίτης** μπορεί πλέον με σαφήνεια να χρωθεί με ένα τέτοιο «πρόγραμμα».

Η πλειοψηφία του Εκτελεστικού Γραφείου, άτομα με διαφορετικές ηλικίες και διαφορετική προέλευση, συγκλίνει πλέον στην ίδια κατεύθυνση. Με κενά, ίσως... Ο **Κ. Σημίτης**, όλο το διάστημα της αντιπολιτευτικής, πίεζε για πρωτοβουλίες, ζητούσε να βγει το κόμμα από την ακινησία. «Δεν μπορώ να κατανοήσω», λέει, «την άποψη ότι πολιτική είναι πώς θα εκμεταλλεύεσαι τα λάθη του αντιπάλου και πώς θα προσαρμοζόσαι στις εκάστοτε συνθήκες...».

ΜΑΖΕΥΕΙ τα χαρτιά του προτού ξεκινήσει για κάποια προεκλογική συγκέντρωση στον Πειραιά. Πάντα μ' αυτό το μικρό χαμόγελο σαν να λέει: «Ωραία τα είπαμε, αλλά η πολιτική έχει κι άλλον τύπο υποχρεώσεων...». Πηγαίνοντας προς την πόρτα θυμάται: «Ξέρεις - άκου σύμπτωση! - αυτό το όνομα που μου είχαν δώσει στο πλαστό διαβατήριο, **Μάρκο Βεντούρα**, ήταν το όνομα ενός συμφοιτητή μου στη Γερμανία. Και όταν πήγα μετά από χρόνια ως υπουργός Γεωργιάς στις Βρυξέλλες... ποιον βλέπω μπροστά μου; Τον **Μάρκο Βεντούρα!**».